

Такриз

ба рисолаи илмӣ Латипова Гуландом Сайҳомидовна дар мавзӯи:
“Такмили механизми қарздиҳӣ дар соҳаи кишоварзӣ” барои дарёфти
дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07. -
Молия, муомилоти пулӣ ва қарз

Аҳамиятнокии мавзӯи таҳқиқот. Дар шароити доимотағирёбандаи вазъи иқтисодиёти муосир, фаъолияти самараноки субъектҳои хоҷагидорӣ аз ҷумла дар соҳаи кишоварзӣ аз андозаи захираҳои молиявии худдӣ ва дар ҳолати нарасидани онҳо аз имкони ҷалби захираҳои қарзӣ вобаста аст.

Талаботи иловагӣ ба воситаҳои ғайри қарзӣ дар соҳаи кишоварзӣ аз дароз будани раванди истехсолӣ, зиёд будани маблағи хароҷот барои истехсоли маҳсулот ва хусусиятҳои дигари хоси соҳа бармеояд.

Такмил ва роҳҳои имконпазири ҳалли мушкилиҳои соҳа вобаста ба нарасидани маблағҳои зарурӣ дар давоми сол ва ташкили муносибатҳо ҷиҳати дастгирии молиявии соҳаи кишоварзӣ аз ҷумла асоси таъмини самаранокии истехсолот мебошад. Аз ин рӯ истифодаи оқилонаи қарзҳои бонкӣ таҳқиқи муносибатҳои қарзӣ бо субъектҳои хоҷагидорӣ, норасоҳои соҳаи кишоварзӣ бартариятҳои он ба мақсад мувофиқ аст. Мутаассифона сиёсати муосири қарзии бонкҳои тиҷоратӣ ба қарзгирандагони нисбатан бузург нигаронида шуда таваҷҷуҳ ба хоҷагиҳои деҳқонӣ (фермерӣ), ки ҳиссаи асосии субъектҳои соҳаро ташкил медиҳанд маҳдуд аст. Дар чунин шароит зарурати таҳия ва рушди механизмҳои самараноки таквирдиҳандаи муносибатҳои қарзӣ дар соҳаи кишоварзӣ ба миён омадааст.

Ташкилотҳои қарзӣ дар қонеъгардонии талаботи муваққатии соҳаи кишоварзӣ ба захираҳои молиявӣ ва дастрасӣ ба қарз, ки аҳамияти илмӣ, назариявӣ ва амалии мавзӯи таҳқиқотро муайян кардааст, нақши муҳим мебозад.

Мақсади таҳқиқоти диссертационӣ таҳияи асосҳои назариявии механизмҳои ташаккули муносибатҳои қарзӣ ва коркарди тавсияҳои амалӣ оид ба рушди онҳо дар соҳаи кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Вазифаҳои таҳқиқот.

- омӯзиши масъалаҳои муҳимтарини ҷараёни ташаккули захираҳои қарзӣ ва сафарбарсозии онҳо ба соҳаи кишоварзӣ;
- мушаххассозии як қатор унсурҳои муҳимтарини ташаккули муносибатҳои қарзӣ ва таъсиррасон ба рушди соҳа;
- ошкор кардани муаммоҳое, ки боиси пеши роҳи рушди муносибатҳои қарзидҳӣ ба субъектҳои соҳаи кишоварзӣ мегарданд;
- асосноккунии илмӣ ва амалии зарурати афзоиш додани механизмҳои дастрасии қарзҳо ба соҳаи кишоварзӣ ва корхонаҳои коркарди маҳсулоти кишоварзӣ;
- баррасӣ намудани нақши давлат дар таъмини рушди соҳаи кишоварзӣ ва асоснок намудани самтҳои асосии сиёсати давлатӣ ҷиҳати ҳавасмандгардонии қарзидҳӣ ба соҳаи кишоварзӣ;
- пешниҳоди роҳҳои рушди қарзидҳии бонкӣ ва муносибатҳои қарзӣ бо мақсади таҳкими заминаи самарабахши моддии субъектҳои соҳаи кишоварзӣ;
- дарёфти роҳҳои самараноки ташаккули сармояи ташкилотҳои кишоварзӣ ва имконияти ҷалби захираҳои қарзӣ дар шароити имрӯза.

Навогонии илмӣ таҳқиқот ин амиқтар кардани муқаррароти назариявии моҳияти муносибат ва механизмҳои қарзидҳӣ, ташаккули захираҳои молиявии соҳаи кишоварзӣ; таҳияи тавсияҳои методӣ ва амалӣ оид ба рушди муносибатҳои қарзӣ дар соҳаи кишоварзӣ мебошад.

Натиҷаҳои асосии илмӣ таҳқиқот, ки навогонии илмӣ онро муайян мекунанд, аз инҳо иборатанд:

- истифодаи усулҳои самараноки ташкили раванди муносибатҳои

Дар муқаддима муҳимияти мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ ва замонавӣ будани он асоснок карда, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, предмет ва объекти он муайян гардида, нуктаҳои навоари илмӣ, санҷишу тасдиқ апробатсияи қор ва аҳамияти амалии натиҷаҳои бадастомада инъикоси худро ёфтааст.

Дар боби якум -«Асосҳои назариявии рушди қарздиҳӣ дар соҳаи кишоварзӣ» дар он асосҳои назариявии рушди муносибатҳои қарзӣ, омилҳои муайянкунандаи талаботи хоҷагҳои кишоварзӣ ба қарз ва таҷрибаи ҷаҳонии қарздиҳи ба хоҷагҳои кишоварзӣ ва имкони истифодаи онҳо дар Тоҷикистон оварда шудааст.

Муносибатҳои қарзӣ дар натиҷаи тағйирот дар муносибатҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ба вуҷуд омада, якчанд марҳилаҳоро гузаштаанд: пайдоиш, ташаккул, танзим ва инкишофи доманадор. Хусусияти муҳими марҳилаи кунунии рушди муносибатҳои қарзӣ ин танзими муносибатҳои қарзии аз ҷониби давлат ва бонки марказӣ ташаккулёфа мебошад. Онҳо муомилоти пулиро танзим намуда, барои рушди бахши қарздиҳӣ ва бонкӣ чораҳои зарурӣ меандешанд. Дар шароити муосир муносибатҳои қарзӣ барои рушди иқтисодиёт ва умуман ҷомеа аҳамияти аввалиндараҷа доранд. (саҳ.13) . Аз ин рӯ, қарз як шакли ҳаракати сармояи қарзии бонкӣ маҳсуб меёбад, ки дар ҷараёни ғайриқарздоронии ин ё он соҳаи муҳталиф ғайриқарздорона хизмат мекунад.

Муаллиф моҳияти ин тафсирро батафсил аз рӯи назарияҳои гуногуни иқтисодшиносони зиёде изҳори ақида намудаанд, ошкор намудааст. Ба андешаи олимони рус Б.С.Герашченко, Н.Г.Сычев, Б. Г. Болдырев, Б.В.Лавров, мазмуни муносибатҳои қарзӣ дар ҷамъоварии маблағи пулӣ ва интиқоли он ба ташкилотҳои қарзӣ, субъектҳои хоҷагидорӣ ё шахсони воқеӣ барои истифодаи муваққатӣ, бо баргарадонидаани ҳатмии саривақтӣ ва пардохти изофапулӣ ё ғайриқарздоронии истифодаи захираҳо мебошад. (саҳ 13,14)

Ба андешаи профессор Шариф Раҳимзода пайдоршавии муносибатҳои қарзӣ ин марҳалаи нави муносибатҳои қарзӣ асрҳои Х-IX -ро дар бар мегирад. Пешрафти муносибатҳои қарзӣ боиси пайдоиши намудҳои нави хизматрасонии бонкӣ, ташкили бонкҳои махсусгарадонидашуда ба монанди бонкҳои амонатгузори, саноатӣ, содироту воридотӣ, ипотекаӣ ва ғайра гардид. Баъзе тадқиқотчиён низоми қарздиҳии соҳаи кишоварзиро ҳамчун маҷмӯи шаклҳои

институтсионалии қарздиҳӣ ба истехсолкунандагони маҳсулоти кишоварзӣ ва аҳолии деҳот тавсиф мекунамд, ки татбиқи манфиатҳои иқтисодии онҳоро дар доираи дастгирии молиявӣ ва қарзӣ таъмин менамоянд.

Муаллиф дар асоси ин мушаххасот ва таҳлилҳо тафсири низоми қарзидиҳии муносибати институтсионалиро истифода бурдааст, ки дар рушди бахшҳои гуногуни соҳаи кишоварзӣ ва дигар соҳаҳои муҳими иқтисодӣ аҳамияти умумӣ дорад. (саҳ. 19,20)

Аз таҳлили маълумотҳо бармеояд, ки давлатҳое, ки ҳиссаи бештари маблағҳои қарзиро дар рушди соҳаи кишоварзӣ доранд асосан ба давлатҳои пешрафта ва мувафак ба монанди: Англия, Олмон, Фаронса, Италия, Белгия ва кишварҳои ру ба таракқӣ дохил мешаванд. Маблағҳои қарзӣ барои соҳаи кишоварзӣ додашуда дар ин кишварҳо, пеш аз ҳама, аз ҷониби ташкилотҳои қарзии дар зери тобеияти давлат ва бо сармояи он таъсисдодашуда ва кооперативҳои қарзӣ дода мешаванд. (саҳ. 41)

Ба ақидаи муаллиф бо дарназардошти таҷрибаи ҷаҳонии қарзидиҳии кишоварзӣ, афзалият дар ҳалли масъалаи дастрасии қарзҳои дарозмуддат ва кофӣ аз ҷониби истехсолкунандагони маҳсулоти кишоварзии дар асоси ба ғарав гирифтани замин дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, вобаста ба ҳуқуқи истифодаи замин мувофиқи мақсад аст. Таҷрибаи як қатор давлатҳои Осиёи Марказиро дар соҳаи рушди бомувафакони соҳаи кишоварзӣ ба монанди Ўзбекистон, Қазоқистон ва Қирғизистон аз таҳлилҳои ҷадвали 1.3.1. ба таври равшану возеҳ мушоҳида кардан мумкин аст, ки ин таҷрибаҳо ба қадри имкон дар дохили Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода намудан мувофиқи мақсад мебошад. (саҳ. 47 - 48)

Аз таҳқиқоти анҷомдодаи муаллиф бармеояд, ки яке аз механизм ва афзалиятҳои асосии рушди соҳаи кишоварзӣ дар тамоми кишварҳои таҳқиқотгардида ин мавҷуд будани имконият ва имтиёзҳои қарзӣ дар муҳлат ва меъёри фоизи қарзӣ, инчунин дар дастгирии бевоситаи давлатӣ асос меёбад. Ҷи тавре, ки ҷадвали 1.3.1 нишон — медиҳад дар миқёси давлатҳои ҳамсоя аз ҳама фоизи баланд дар қарзҳои ба соҳаи кишоварзӣ, ки то ҳадди 30%-ро ташкил медиҳад ин Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. (саҳ. 55-56)

Дар боби дуюм -«Таҳлили муносибатҳои қарзӣ дар соҳаи кишоварзии Тоҷикистон», дар он ташаккули захираҳои молиявии хоҷагиҳои

кишоварзӣ ва зарурати истифодаи қарз, шарҳи умумии механизми қарздиҳии хоҷагӣҳои кишоварзӣ ва баҳодихии онҳо, мавриди омӯзиш ва таҳқиқот қарор дода шудааст.

Дар таҳқиқоти муаллиф оварда шудааст, ки ташаккули захираҳои молиявии хоҷагӣҳои кишоварзӣ муҳимтарин хусусияти фаъолияти субъект ва мавқеи устувори ташкили истехсоли маҳсулотҳои кишоварзӣ мебошад. Ташаккули захираҳои молиявии хоҷагӣҳои кишоварзӣ бо қобилияти пардохтпазирии онҳо дар шаклҳои зерин тавсиф карда мешавад: устувори молиявӣ аз рӯи ҳаҷми захираҳо; оқилона истифода бурдани амвол ва ташаккули манбаъҳои маблағгузори он; истифодаи самараноки имкониятҳои дар соҳа мавҷудбуда. Ҳамаи ин омилҳо ба муносибатҳои қарзии хоҷагӣҳои кишоварзӣ мустақиман таъсир расонида зарурияти истифодаи қарзҳо аз ҷониби онҳоро муайян менамояд. (сах. 59)

Таҳлилҳои муаллиф дар (ҷадвали 2.1.2.) шаҳодат аз он медиҳад, ки ғайр аз гаронии меъёри фоизи қарзҳои соҳаи кишоварзӣ гаронии меъёрҳои муқарраркардаи иқтисодии давлат ба субъектҳои кишоварзӣ ба монанди пардохти андозҳо, пардохти об, барқ, ва дигар пардохтҳои ҳатмӣ қарздории соҳаро зиёд намуда ба ташкили захираҳо ва аз рӯи иқтидори худ амал намудан таъсири манфӣ мерасонад, тақсимои ҳаҷми қарзҳо ба шумораи хоҷагӣҳои деҳқонӣ маълум гардид, ки саҳми ташкилотҳои қарзӣ дар рушди соҳаи кишоварзӣ ғайри қаноатбахш мебошад, ки воқеияти мазкурро аз ҷадвали мушоҳида кардан мумкин аст.

Дар асоси баҳодихии муаллиф дар Ҷумҳурии Тоҷикистон механизмҳои қарздиҳиро аз рӯи хусусият метавон ба ду гурӯҳи асосӣ тақсимбандӣ намуд, ки он дар нақшаи 2.2.1. ба таври возеҳ инъикос ёфтааст.

Яке аз механизмҳои фаъол дар рушди тамоми соҳаҳои иқтисодиёт ин механизмӣ давлатӣ мебошад. Дар аксар кишварҳои пешрафтае, ки дар соҳаи кишоварзӣ муваффақ мебошанд фаъолнокии механизмҳои давлатӣ ба таври назаррас эҳсос мегардад муаллиф дар (сах. 78) ба таври мушаххас овардааст. Рушди механизмҳои қарзии соҳаи кишоварзӣ яке аз самтҳои муҳими дастгирии молиявии истехсолоти маҳсулотҳои кишоварзӣ дар сатҳи ҷумҳурӣ мебошад. Ҳамкориҳои ҷараёни додани қарзҳои соҳаи кишоварзӣ барои ташкили муносибатҳои байни бонкҳои тиҷоратӣ ва дигар ташкилотҳои қарзии ғайрибонкӣ,

вазъи молиявии субъектҳои кишоварзиро метавонад ба қадри кофӣ таъмин намояд.

Диссертант дар кори илмиаш овардааст, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ягона механизми фаъоле, ки ба фаъолияти субъектҳои кишоварзӣ мусоидат менамояд, ин механизми давлатӣ, бонкҳои тиҷоратӣ, механизми монобонкӣ ва механизмҳои хориҷӣ мебошад. Таъсири механизмҳои қарзии субъектҳои кишоварзиро дар асоси ҷадвали 2.2.2.- ҳаҷми қарзҳои додашуда ба субъектҳои кишоварзӣ аз тамоми сарчашмаҳо (ҳаз.сомонӣ) ба таври возеҳ арзёбӣ кардан мумкин аст.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки ба зами фароҳам будани шароити дастрасӣ ба қарз аз тарафи субъектҳои кишоварзӣ ҳоло ҳам як қатор мушкилотҳои дутарафа мавҷуданд, ки механизмҳои қарздиҳиро мушкил мегардонад. (сах. 80)

Ғайр аз ин дар соҳаи кишоварзӣ ҳиссаи бештари қарзхоро дар соҳа қарзҳои хурд ташкил медиҳанд, ки тамоюл ва тақсимути онҳоро дар соҳаҳои мухталифи иқтисодиёт дар ҷадвали 2.2.3- ҳаҷми фарқкунандаи қарздиҳии хурд ба соҳаҳои гуногуни иқтисодӣ ба таври васеъ мушоҳида кардан мумкин аст.

Ҷадвали мазкур нишон медиҳад, ки яке аз мушкилоти асосии соҳа баланд будани меъёри фоизи қарзҳои додашудаи низоми бонкӣ мебошад, ки дар муқоиса ба давлатҳои ҳамсоя хеле баланд аст. Меъёри фоизи қарзҳои ба субъектҳои кишоварзӣ додашуда дар Федератсияи Россия 10%, Ўзбекистон 12%, Қазоқистон 13, Қирғизистон аз 6 то 10% ва дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 26-30%-ро ташкил медиҳад. (сах. 83)

Масъалаи арзёбии иқтидори қарзии субъектҳои кишоварзиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи маълумотҳои ҷадвали 2.3.1- иқтидори қарзӣ ва зарурияти қарзгирии субъектҳои кишоварзӣ баҳо дода таҳлилҳои муаллиф нишон медиҳанд, ки қобилияти қарзадокунии субъектҳои кишоварзӣ хусусияти мусбат дошта дар соли 2018 _____ уҳдадорихи қарздории субъектҳои кишоварзӣ дар назди ташкилотҳои қарзӣ қариб ба сифр баробар мебошад. Қарзҳои кредетории субъектҳои кишоварзӣ соли 2014 307,1 млн. сомониро ташкил медод ва нишондиҳандаи мазкур дар соли 2018 ба 865,0 млн. сомонӣ баробар гардид, ки нисбат ба соли 2014 557,9 млн. сомонӣ зиёд мебошад. Қарзҳои дебеторӣ дар соҳа бошанд ҳамчун пояи иловагии қобилияти қарзадокунии субъектҳои кишоварзӣ дар ҳоли афзоиш буда

аз 233,0 млн. сомони соли 2014 ба 471,6 млн. сомонӣ дар соли 2018 баробар гардидааст, ки ни нишондод дар муқоиса ба соли 2014 149,6 млн сомонӣ зиёд гардидааст. Қобилияти қарзадокунии соҳа бошад бо нишондиҳандаи тамоили мусбат дар соли 2018 ба сифр баробар гардидааст. (сах. 93-94)

Аз руи тадқиқотҳои анҷомдодаи муаллиф чунин пешниҳоди иқтисодии қарзии қарзгиранда ва қарздиҳанда маҳдуд аст, зеро он бояд бодарназардошти иштирок дар амалиёти қарзии меъёрҳои бехатарӣ дутарафа мебошад аз ин рӯ эҳтимолияти анҷом додани амалиёти қарзӣ ба қарздиҳанда ва қарзгиранда вобаста аст. Иқтисодии қарзии қарзгиранда миқдори захираҳои қарзӣ ё дигар дорониҳои ба он баробар мебошад, ки қарзгиранда бо шароити мавҷудаи молиявӣ ва иқтисодии худ қодир аст қарзи гирифташударо дар муҳлатҳои муқарраршуда бозпас гардонад. (сах. 96)

Дар боби сеюм «Самтҳои асосии такмили низомии қарздиҳии хоҷагиҳои кишоварзӣ», асосҳои институтсионалии такмили механизми қарздиҳии субъектҳои кишоварзӣ, қарздиҳӣ чун омили таъмини талаботи муваққатии хоҷагиҳои кишоварзӣ ва нақши давлат дар ҳавасмандгардонии қарздиҳӣ нишон дода шудааст.

Таъсири институтсионалии соҳаи кишоварзиро, ки бештар ба маблағҳои иловагӣ ва зарурӣ эҳтиёҷ дорад онро метавон тавассути баҳши институтсионалӣ, ки имконияти қарздиҳӣ ва маблағгузорию дар соҳа доранд таъмин намуд. Дар асоси он муаллиф таъсири баҳши институтсионалиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи маълумотҳои диаграммаи 3.1.1, ҳиссаи баҳши институтсионали дар рушди соҳаи кишоварзӣ баҳо додааст (сах. 111 – 112).

Муаллиф дар диаграммаи 1 ҳаҷми маблағгузорию бонкҳои тижоратӣ (қарзҳо) дар солҳои 2012-2017 бо аъёни милли, таҳлили маълумотҳои диаграмма нишон медиҳад, ки ҳиссаи қарзҳои кутоҳмуддати ба соҳаи кишоварзӣ додашуда дар муқоиса бо қарзҳои дарозмуддат зиёд мебошад. (с.118)

Таҳлилҳои гузаронидашудаи муаллиф дар самти татбиқи талабот ба қарз аз тарафи субъектҳои хоҷагидорӣ бо дарназардошти хусусиятҳои баҳши кишоварзии иқтисодиёт мафҳуми низомии махсусгардонидашудаи қарзиро ташаккул медиҳад, ки ин низомро пурра дар рушди соҳаи мазкур истифода бояд бурд. (сах. 129)

Муаллиф дар натиҷаи омӯзиш ва таҳлили вазъи кунунии низомии

қарздиҳии хоҷагиҳои кишоварзӣ оид ба дастгирии давлатии рушди соҳаи кишоварзӣ дар солҳои соҳибистиклолии кишвар назаррас мебошад, лекин чунин дастгирӣ барои ба таври мунтазам рушд ёфтани соҳаи мазкур басанда нест. Аз ин лиҳоз тавассути имкониятҳои ба давлат хосбуда бо роҳи додани имтиёз ба ташкилотҳои қарзӣ ва дигар ширкату корхонаҳои имкониятдошта бояд мақсади асосӣ маҳсуб ёбад. Дар муқоиса бо дигар давлатҳои пешрафта ҳаҷми маблағгузориҳои соҳаи кишоварзӣ аз ҳисоби буҷети давлат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сатҳи ниҳоят паст қарор дорад, ки инъикоси онро дар ҷадвали 3.3.1 ба таври возеҳ мушоҳида кардан мумкин аст. (саҳ. 138 - 139)

Аз рӯи натиҷаи тадқиқотҳои анҷомдодаи муаллиф пешниҳод карда мешавад, ки таъсиси фонди махсус оид ба дастгирии истеҳсолкунандагони маҳсулоти кишоварзӣ дар шакли шарикии давлат ва бахши кишоварзӣ таъсис дода шавад. Ин фонд бояд аз ҳисоби давлат ва сармоягузориҳои дорои имконияти васеъи молиявӣ дошта ташкил карда шавад. (саҳ. 140)

Дар баробари тарафҳои мусбии қор он дорои як қатор камбудихост:

- дар қори илмӣ ба қонун ва санадҳои меъёрию ҳуқуқие, ки солҳои охир доир ба масъалаҳои рушди муносибатҳои қарзӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул карда шудаанд, кам таваҷҷӯҳ зоҳир намудааст;

- асосноккунии масъалаи пурзур намуданро металабад;

- нағзониҳои илмӣ қор саҳеҳиятро металабанд;

- унсури дуҷоми нағзариҳои илмӣ, ки аз муайян намудани миқдори захираҳои молиявӣ соҳаи кишоварзӣ имқонпазир ва бо ин роҳ баланд бардоштани қараёни тақрористеҳсол дар соҳа ва қоҳиш додани сатҳи ҳавфҳои бонкӣ, давомнокии сикли истеҳсолӣ ва сатҳи пасти хароҷот, исботро талаб менағзояд;

- дар саҳифаи 78, расми 2.2.1 “Меҳанизмҳои қарздиҳӣ субъёқтҳои кишоварзӣ” пешниҳод гардидааст, ки илман асоснок нашудааст;

- дар боби 3-ҷоми диссертатсия “Самтҳои асосӣ тақмили низоми қарздиҳӣ хоҷагии кишоварзӣ” самтҳои асосӣ ва роҳҳои он ба таври васеъ қушода нашудааст;

- дар боби 3-ҷоми диссертатсия “Самтҳои асосӣ тақмили низоми қарздиҳӣ хоҷагии кишоварзӣ” самтҳои асосӣ ва роҳҳои он ба таври васеъ қушода нашудааст;

- дар зербоби 3.3. ҳисобҳои дурнамои ҳавасмангардони қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзӣ пешниҳод нагардидааст;

- сохтори корро ба талаботи имрузаи КОА мутобиқ намудан даркор аст.

Хулоса аз ҷониби муаллиф кори илмӣ муайяне ба итмом расонида шудааст.

Рисолаи илмӣ Латипова Гуландом Сайҳомидовна дар мавзӯи: "Такмили механизми қарздиҳӣ дар соҳаи кишоварзӣ" барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07. - Молия, муомилоти пулӣ ва қарз, баъди ислоҳи камбудии номбаршуда онро ба муҳокимаи расмӣ тавсия дода мешавад.

Такризнавис
номзади илмҳои иқтисодӣ,  Шоазизова М.Д.

